

TLAČOVÁ SPRÁVA č. 4

S režisérkou Júliou Rázusovou o Borodáčovi

Ako študentka VŠMU Borodáča odsudzovala, pri príprave inscenácie *Borodáč alebo Tri sestry*, postupne odhaľovala nevďačnosť pozície byť prvým, byť učiteľom, byť zakladateľom, riaditeľom v daných politicko-spoločenských súvislostiach. S režisérkou Júliou Rázusovou sme sa rozprávali pred premiérou činohernej inscenácie hry Karola Horáka, Michala Ditteho a Michala Baláža *Borodáč alebo Tri sestry*, ktorá bude v piatok 25. septembra o 19:00 v Historickej budove Štátneho divadla Košice prvou premiérou košického divadla v novej sezóne.

Čo vás ako režisérku najviac oslovilo pri prijatí ponuky podieľať sa na tomto netradičnom divadelnom projekte *Borodáč alebo Tri sestry*?

Tému Janka Borodáča sme načali prvý raz s Petrom Himičom cestou IC vlakom z Košíc do Bratislavy. V tejto chvíli mi to príde veľmi symbolické, keďže Borodáčov profesijný a súkromný život sa odohrával v napätí medzi východom a západom. Pri náhodnom stretnutí vo vlaku s Petrom sme narazili na množstvo zaujímavých momentov, situácií, paralel so súčasným umeleckým dianím. Hoci súkromný Borodáčov život neponúka dramatické životné turbulencie, ani škandály bohémskeho umeleckého života, nesie v sebe to, čo terajšiemu človeku chýba - konzistentnosť. Rovnako ide v jeho prípade o akýsi "americký sen", kedy sa chlapec z najchudobnejšej štvrte v Prešove stane zakladateľom slovenského profesionálneho divadelníctva. V neposlednom rade ma k tejto téme prilákal genius loci Janka Borodáča vo vzťahu ku košickému divadlu, Borodáčova politická kontroverznosť a v jednoduchosti príbeh človeka - umelca v jeho vzostupoch a pádoch.

Text vzišiel z pera troch autorov troch generácií. Bolo pri jeho úpravách náročné sklbiť rôzne autorské štýly, určite aj rôznorodý jazyk do jedného celku?

Bola to veľká výzva, ale práve tú rôznorodosť textov beriem ako našu výhodu. Veľkou oporou a zdrojom množstva informácií pre celý realizačný tím boli stretnutia s teatrológom Karolom Mišovicom. Neviem si predstaviť, žeby tento projekt vznikol bez neho. Keď som narazila na Borodáčovu réžiu *Troch sestier* v Košiciach mala som v koncepte prepojenia textov jasno. Čechovovská téma túžby po realizácii a veľkomeste. Tri sestry, z ktorých každá inak pomenúva motívy Borodáčovho života. Cez Oľgu pozorujeme kariérny život a osud manželského života bez detí, Máša konfrontuje Borodáča v jeho konzervativizme a ťažkopádnych postojoch v umení, Irina otvára tému odchodu do hlavného mesta. Bolo pre mňa veľkým obohatením, že som si mohla prečítať Borodáčovu režijnú knihu k *Trom sestrám*, rovnako jeho osobné poznámky. Tie ma veľmi prekvapili bohatými psychologickými analýzami charakterov a nadhľadom.

Každý z autorov sa venoval inej stránke osobnosti a života Janka Borodáča. Bolo aj to dôvodom netradičného scénického spracovania inscenácie, ktorá sa odohráva na viacerých pódiiach?

Autorom sme spoločne s dramaturgičkou Miriam Kičiňovou zadali okruhy tém z Borodáčovho života. Karol Horák sa zameril na detstvo a časť života pred umeleckou cestou, Michal Ditte spracoval pracovne produktívne obdobie jeho života v umeleckej komunite, Michal Baláž zobrazuje grotesknejšiu "monty python" optikou peripetie na sklonku života. Situácia, ktorú spracovali všetci traja autori je Borodáčove blúdenie Prahou cestou na prijímačky na konzervatórium. Keďže sme spracovávali autentický príbeh košického divadla spoločne s výtvarníčkou Markétou Plachou sme od začiatku vedeli, že chceme hrať aj v iných častiach divadla. Priestor režiséra počas skúšok je hľadisko, napr. režijný stolík, pri ktorom je Borodáč často zobrazovaný. Po návrate po vojne do Košíc Borodáčovci prišli do zničených priestorov s vytrhanými stoličkami a bez jedinej

žiarovky. To všetko určovalo koncept viacerých pódíí, využitia súčasnej divadelnej techniky, či citácie pôvodnej scény z Borodáčových Troch sestier.

Každý slovenský divadelný tvorca sa s menom Janka Borodáča stretáva už pri štúdiu. Zistili ste pri príprave inscenácie o tomto spoluzakladateľovi slovenského profesionálneho divadla niečo, čo vás možno prekvapilo alebo bolo pre vás niečím novým?

Som jedna z tých študentov VŠMU, ktorá Borodáča počas prednášok hneď odsúdila. Bol pre mňa stelesnením starého divadla, ktoré formovalo vývoj slovenského divadla najbližšie roky veľmi konzervatívnym a realistickým smerom. Ešte doteraz na VŠMU vyučovali pedagógovia, ktorí boli jeho žiakmi. Kam sme sa za tých sto rokov profesionálneho divadla posunuli? Učia sa študenti na VŠMU v roku 2020 inak? Čo zostalo? Vzniká veľa otázok ohľadom jeho odborného poznania Stanislavského hereckej školy. Postupne ako som prenikala do súvislostí jeho osobného a umeleckého života odhaľovala som nevďačnosť pozície byť prvým, byť učiteľom, byť zakladateľom, riaditeľom v daných politicko-spoločenských súvislostiach. Dôležité pre mňa bolo nevychádzať z domnienok, neoverených faktov a naopak za činy a rozhodnutia nechať niesť zodpovednosť. Tá inscenácia by nemala zmysel, ak by bola iba potvrdením nejakej nálepky. Divadlo musí ísť hlbšie.

Text je náročný aj pre hercov. Väčšina z nich stvárňuje viacero postáv v obrazoch, v ktorých sa prelína zákulisie divadla, súkromný život či samotné javisko košického divadla spred niekoľkých desiatok rokov. Ako ste sa spolu s nimi s touto rozmanitosťou vysporiadali?

Na prvých čítačkách to bol chaos zorientovať sa v živote človeka, ktorý sa narodil v minulom storočí, prežil obidve vojny, zmeny režimov... Museli sme ísť na to pomaly ruka v ruke s dôsledným poznaním našej histórie, návštevy archívov, spoločné premietanie dostupných filmových dokumentov. Hercov čakala ťažká úloha vysporiadať sa s množstvom postáv z československého umeleckého, či politického prostredia. Postupne dostávali v mailoch množstvo študijných materiálov, ktoré v priebehu celého skúšobného procesu zapájali do tvorby postáv. Na niektorých textoch v rámci improvizácií sa podieľali aj autorsky. Hľadali sme nejaké dôležité črty ako vytiahnuť podstatu danej postavy, vytvoriť ju v rámci zadaného hereckého štýlu. Zažili sme malé štátnice z dejín Slovenska a slovenského divadla. Predstavitelia Borodáča intenzívne pracovali na postave niekoľko mesiacov dopredu. Hudobný skladateľ Michal Paľko dokonca našiel autentickú nahrávku Borodáčovej hry na akordeón, aby z nej vyšiel pri príprave hudby do inscenácie. Som rada, že sme neostali pri karikatúre Borodáča.

Samotnú prípravu premiéry prerušila v marci koronakríza, dokončovali ste ju ešte pred divadelnými prázdninami, premiéru bude mať na konci septembra. Čo bolo z pohľadu režisérky najťažšie pri takomto „neobvyklom“ skúšobnom období inscenácie?

Asi na túto otázku budem vedieť odpovedať najlepšie po premiére, kedy uvidím výsledok tohto prerušovaného procesu. Pamätám si ten pocit, keď sme zastavili skúšanie v marci. Jediné, čo mi napadlo, bolo natočiť poslednú skúšku, aby sme mali našu dovtedajšiu prácu zaznamenanú. Boli sme s celým tímom v kontakte aj počas koronakrízy a herci prišli späť do procesu perfektne pripravení. V júni bola naša práca veľmi produktívna. Naozaj sme sa zomkli ako kolektív a keďže sa v divadlách nehralo, skúšali sme dvojfázovo v maximálnej dôvere a koncentrácii.

17. septembra 2020

zhováral sa: Svjatoslav Dohovič, web editor a PR